

Jakub Nowak

Konferencje organizowane na Wydziale Politologii

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia 16/2,
273-281

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Kronika Naukowa Wydziału Politologii

A chronicle of scientific events of the Faculty of Political Science

Konferencje organizowane na Wydziale Politologii

Konferencja Unia Lubelska – Unia Europejska, 2-3 lipca 2009

Ważnym elementem obchodów 440. rocznicy zawarcia Unii Lubelskiej była międzynarodowa konferencja naukowa zorganizowana przez prof. dr hab. Iwonę Hofman, a łącząca badania wszystkich ośrodków naukowych w Lublinie, zajmujących się tą problematyką, tj. instytutów historii UMCS i KUL, Wydziału Politologii UMCS, Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej. Hasło konferencji „Unia Lubelska – Unia Europejska” uwypuklało znaczenie aktu Unii dla kształtowania się tożsamości europejskiej. Konferencja odbyła się w dniach 2 i 3 lipca 2009 roku, a więc także w rocznicę 5-lecia obecności Polski w Unii Europejskiej.

Honorowy patronat nad konferencją objął Radosław Sikorski, Minister Spraw Zagranicznych oraz Bogdan Zdrojewski, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Dzięki życzliwości dyrektora Zygmunta Nasalskiego obrady plenarne odbywały się na Zamku Lubelskim w niepowtarzalnej scenerii, z wyeksponowanym obrazem Jana Matejki upamiętniającym podpisanie Unii.

W pierwszym dniu konferencji głos zabierali władarze województwa i miasta: marszałek Krzysztof Grabczuk, wojewoda Henryka Strojnowska, prezydent Adam Wasilewski oraz rektorzy UMCS – prof. dr hab. Andrzej Dąbrowski i KUL – ks. prof. dr hab. Stanisław Wilk, a także abp Abel. Wykład inauguracyjny wygłosił prof. dr hab. Jerzy Kłoczowski. W dyskusji poprzedzającej obrady naukowe, a zatytułowanej „Doświadczenie historii a współczesna polityka” uczestniczyli: prof. dr hab. Lena Kolarska-Bobińska, Bogumiła Berdychowska, Leopold Unger, Krzysztof Czyżewski. Odbyła się także prezentacja Księgi Wielkiego Księstwa Litewskiego, wydanej w ramach programu edukacyjnego UE.

W części naukowej wygłoszono referaty w następujących panelach: „Europejska przestrzeń kulturalna Rzeczypospolitej Obojga (Wielu) Narodów”, „Rzeczpospolita Wielu Narodów i Wielkie Księstwo Moskiewskie – dwie propozycje rozwoju państwowości w Europie Środkowo-Wschodniej”, „Unia Lubelska 1569 roku i zawarty w niej kompromis w świetle najnowszych badań”, „Wschodni wymiar polityki Unii Europejskiej”, „Tradycje i perspektywy unijne w XIX i XX wieku”. Planowana jest publikacja wystąpień.

Partnerami w organizacji konferencji byli Urząd Miejski w Lublinie, Muzeum Historii Polski, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie.

*Prof. dr hab. Iwona Hofman
Zakład Dziennikarstwa*

Dokąd doszła/zmierzają demokracja bezpośrednia w Polsce?

Sprawozdanie z konferencji naukowej Stan i perspektywy demokracji bezpośredniej w Polsce, Wydział Politologii UMCS, 11 – 12 września 2009 r.

Dwadzieścia lat, jakie upływają od zapoczątkowania przemian ustrojowych i systemowych w Polsce, skłania do refleksji nad kondycją demokracji, a zwłaszcza jej wersji bezpośredniej. Celem konferencji zorganizowanej przez Zakład Ruchów Politycznych i Wydział Politologii UMCS było: usystematyzowanie i ocena doświadczeń związanych z implementacją rozwiązań charakterystycznych dla demokracji bezpośredniej w warunkach polskich po II wojnie światowej, diagnoza obecnego stanu demokracji bezpośredniej w Polsce oraz wskazanie wyzwań i perspektyw dla demokracji bezpośredniej w naszym państwie. Pomysłodawcą i kierownikiem przedsięwzięcia była prodziekan Wydziału Politologii prof. Maria Marczevska-Rytko, funkcje sekretarzy pełnili doktoranci Wydziału Politologii UMCS mgr Anna Rakowska i mgr Marcin Pomarański. Debata poświęcona demokracji bezpośredniej w Polsce objęła wymiar lokalny i ogólnokrajowy, sferę aksjologiczną i instytucjonalną, a także perspektywę porównawczą (europejską i światową). Obradom plenarnym, podczas których wskazano na te problemy, które następnie stały się przedmiotem szczegółowych dociekań prowadzonych w poszczególnych panelach, przewodniczyli prorektor UMCS prof. Stanisław Michałowski, kierownik Zakładu Ruchów Politycznych prof. Edward Olszewski oraz prof. M. Marczevska-Rytko.

Część plenarną obrad rozpoczął prof. Marek Żyromski z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, wygłaszając referat nt. *Klasyczna demokracja ateńska jako demokracja bezpośrednia*. Wystąpienie prof. Żyromskiego stanowiło punkt wyjścia dla dalszych debat, zwłaszcza, iż podkreślono w nim elitarny charakter klasycznej demokracji bezpośredniej. W referacie *Demokracja bezpośrednia w Polsce. Refleksje i uwagi* prof. M. Marczevska-Rytko przywołała argumenty zwolenników i przeciwników tej formy demokracji. Wskazała także na uwarunkowania demokracji bezpośredniej w Polsce, istniejące instrumenty oraz dotychczasowe doświadczenia w zakresie ich stosowania. Wystąpienie prof. S. Michałowskiego nt. *Demokracja bezpośrednia w samorządzie terytorialnym – formy i ich realizacja* dotyczyło przykładów i problemów z zakresu wykorzystania narzędzi demokracji bezpośredniej w strukturach samorządu terytorialnego. Zarówno M. Marczevska-Rytko jak i S. Michałowski zgodzili się, iż w tej materii jest jeszcze dużo do zrobienia. Dr Dariusz Skrzypiński z Uniwersytetu Wrocławskiego przedstawił referat nt. *Obywatelska inicjatywa ustawodawcza – polska praktyka parlamentarna*. Zawarł w nim analizę praktyki parlamentarnej w zakresie zgłaszanych projektów ustawodawczych. Elementy komparatystyki znalazły się w referacie *Zakres przedmiotowy referendum lokalnego w Polsce i Stanach Zjednoczonych – studium porównawcze*, wygłoszonym przez prof. Agnieszkę Pawłowską z Uniwersytetu Rzeszowskiego. Autorka skupiła uwagę na pokazaniu specyfiki referendum na gruncie poszczególnych

stanów USA. Mgr Joanna Lalak z KUL zajęła się problemem postaw społeczeństwa polskiego wobec demokracji bezpośredniej. W referacie zatytułowanym *Spoleczeństwo polskie XXI wieku wobec demokracji bezpośredniej* uznała, iż obywatele często rezygnują z możliwości bezpośredniego wyrażania swojej woli z przyzwyczajenia, wynikającego z rutyny i braku nadziei na zmiany. W jej przekonaniu nieuczestniczenie w referendum oznacza zgodę na to, co zdecyduje większość biorących w nim udział obywateli. Mgr M. Pomarański i mgr A. Rakowska przedstawili komunikat nt. *Stanu badań nad demokracją bezpośrednią w Polsce*. Badaniami objęto literaturę naukową w języku polskim. Na zakończenie tej części obrad dr inż. Zdzisław Gromada wskazał na główne cele i działania podejmowane przez Stowarzyszenie Demokracja Bezpośrednia we Wrocławiu.

Obrady w panelach dotyczyły takich zagadnień jak: dylematy i oceny demokracji bezpośredniej (przewodniczący prof. M. Żyromski i dr Wojciech Ziętara), uwarunkowania demokracji bezpośredniej (przewodniczący prof. Andrej Kubka i dr Janusz Zawadzki), funkcjonowanie demokracji bezpośredniej (przewodnicząca dr Krystyna Leszczyńska) oraz praktyka referendum (przewodnicząca dr Agnieszka Zaręba). Dr Szymon Krzyżaniak z Uniwersytetu Zielonogórskiego przedstawił referat *Demokracja bezpośrednia w świetle teorii demokracji Roberta Dahla*. Zwrócił uwagę na fakt, iż mimo dominacji instytucji poliarchicznych demokracja bezpośrednia jest współczesnym organizmom politycznym bardzo potrzebna. Przywołał także twierdzenia R. Dahla, iż nie należy traktować instytucji poliarchicznych w ich aktualnej postaci jako absolutnie optymalnego rozwiązania. Bezpośrednie uczestnictwo ciągle jest istotnym, choć tylko częściowo osiągalnym, kryterium demokracji. Celem wystąpienia dra Wojciecha Ziętary z Wydziału Politologii UMCS nt. *Think tanki wobec demokracji bezpośredniej w Polsce* było przedstawienie analizy miejsca polskich think tanków w procesie stanowienia prawa w zakresie prawa wyborczego, w tym instytucji referendum. Autor podkreślił ich rosnące wpływy. Zwrócił także uwagę na fakt, że takie organizacje jak: Instytut Spraw Publicznych, Fundacja im. Stefana Batorego czy Instytut Sobieskiego zgłaszały propozycje zmian i wprowadzenia m.in. pełnomocnictwa wyborczego, głosowania korespondencyjnego, głosowania przedterminowego, e-votingu. Żadna jednak z powyższych propozycji nie znalazła swojego rozwinięcia w prawie wyborczym. Mgr Kamil Miliszewski z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu zaprezentował wyniki badań nad miejscem demokracji bezpośredniej w ideach i działalności ruchu anarchosyndykalistów w Polsce. Z kolei dr Arkadiusz Indraszczyk z Akademii Podlaskiej w Siedlcach postawił pytanie o to, czy demokracja bezpośrednia jest jedynie mitem czy też realną rzeczywistością. Autor doszedł do wniosku, iż w Polsce istnieje nikła baza społeczna dla demokracji bezpośredniej, a aby ją zmienić należałoby podjąć wiele działań mających na celu zwiększenie zaangażowania obywatelskiego społeczeństwa, a także przekonania przedstawicieli świata polityki do tego, by w coraz większej liczbie spraw decyzję podejmowało społeczeństwo. W przekonaniu dra Indraszczyka, jest to możliwe, ale niezwykle trudne i czasochłonne. W końcowej konkluzji stwierdzono, iż demokracja bezpośrednia w Polsce (i jej perspektywy) jest bardziej mitem niż rzeczywistością. Doktoranci Wydziału Politologii UMCS mgr Grzegorz Wilk-Jakubowski, mgr Marek Miłek i mgr Rafał Brzoza przedstawili referat nt. *Vox populi, vox...? Wczoraj, dziś – jutro. Blaski i cienie demokracji bezpośredniej w Polsce*. Autorów interesowały odpowiedzi na następujące pytania: Jaką formę demokracji przewiduje polska konstytucja? Jak ustrojowe uregulowania prawne funkcjonują w praktyce? Jak obywatele oceniają stan polskiej demokracji? I jakie zmiany wprowadzić, aby demokratyczny ustrój był przez nich lepiej oceniany?

Dr Sylwia Mrozowska z Uniwersytetu Gdańskiego w referacie zatytułowanym *Lobbying jako strategia demokracji uczestniczącej* postawiła tezę, iż grupy interesów pozaekonomicznych nie wykorzystują w dostatecznym stopniu strategii lobbingu, postrzegając ją w niewłaściwy sposób. Uznała, iż w najbliższym czasie nie ma szans na zmianę istniejącej sytuacji. Dr Janusz Zawadzki z Politechniki Poznańskiej skoncentrował uwagę na kwestiach nowych metod zarządzania publicznego w polskich warunkach prawno-politycznych. Punktem wyjścia autora było stwierdzenie, iż nowe metody zarządzania w administracji są w Polsce stosunkowo dobrze znane i stosowane. Natomiast główne bariery pełnego zastosowania tych metod wiążą się – w przekonaniu dra Zawadzkiego – z wysoką polityzacją polskiej administracji, tradycjami administracji publicznej opartymi na pełnej władzy urzędnika i znikomym wpływie obywateli na pracę urzędu. Spośród innych uwarunkowań demokracji bezpośredniej uwagę prelegentów zwróciły zagadnienia związane z zatrudnieniem i demokracją (mgr Marek Bednarz z Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszcy), a także działalnością organizacji pozarządowych w planowaniu przestrzeni publicznej oraz inwestycji komunikacyjnych w Polsce po 2000 roku (mgr Jacek Warda doktorant Wydziału Politologii UMCS). Istotne dla rozważań nad stanem i perspektywami demokracji bezpośredniej w Polsce okazały się doświadczenia innych państw. Prof. Andrzej Kubka z Uniwersytetu Gdańskiego przybliżył funkcjonowanie demokracji bezpośredniej w Szwecji i Norwegii. Przedmiotem namysłu dr Lucyny Rajcy z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach była demokracja partycypacyjna na poziomie lokalnym w Wielkiej Brytanii. Z kolei doświadczenia i perspektywy wykorzystania instytucji referendum w państwach Europy Środkowej i Wschodniej zaprezentowała dr Magdalena Musiał-Karg z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Celem wystąpienia dr Krystyny Leszczyńskiej z Wydziału Politologii UMCS było przedstawienie oraz ocena funkcjonowania występujących w polskim porządku konstytucyjnym instytucji demokracji bezpośredniej: referendum oraz inicjatywy ludowej. Andrzej Stachniuk w referacie *Demokracja partycypacyjna na przykładzie jednostek pomocniczych gminy Chełm 2004-2009* podzielił się własnymi doświadczeniami z działalności prowadzonej w ramach rady osiedla. Funkcjonowanie demokracji bezpośredniej na najniższym poziomie przybliżyli także inni prelegenci. Mgr Maria Orłowska-Bednarz z Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszcy scharakteryzowała sołectwo jako przykład demokracji bezpośredniej. Przedstawiciele Stowarzyszenia Liderów Lokalnych Grup Obywatelskich w Warszawie mgr Barbara Klimek i Dariusz Kraszewski przygotowali wystąpienie *Mała rzecz, a cieszy – rozwój mechanizmów demokracji bezpośredniej w kontekście ustawy o funduszach sołeckich*. W ich przekonaniu, zakres kompetencyjny jednostek pomocniczych na poziomie sołectwa pozostawia sporo do życzenia, co przekłada się często na niski poziom zaangażowania mieszkańców w ich działanie. Funkcjonujący dotychczas w oparciu o ustawę o samorządzie gminnym, a od tego roku w oparciu o stosowną ustawę, fundusz sołecki stanowi ważny krok w kierunku wzmocnienia i rozwoju jednostek pomocniczych. W referacie *Zebrań wiejskie i inne formy aktywności obywatelskiej mieszkańców sołectw (na przykładzie województwa łódzkiego)* mgr Bartosz Abramowicz z Uniwersytetu Łódzkiego przedstawił wyniki badań przeprowadzonych na przełomie lat 2008 i 2009. Dane pozyskano za pomocą wywiadu telefonicznego oraz ankiety pocztowej. Dr Leszek Buliński z Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej Gdańsk Południe wskazał na polskie problemy z demokracją bezpośrednią w reformowaniu służby zdrowia.

Problematyce referendum poświęcono kilka wystąpień. Dr Dominik Sieklucki z Uniwersytetu Jagiellońskiego skoncentrował uwagę na nieskutecznych inicjatywach przeprowadzenia referendum ogólnokrajowego w Polsce po roku 1989. Z kolei dr Marcin Rachwał z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu podjął problem inicjatywy ludowej w sprawie zarządzenia referendum ogólnokrajowego w Polsce w latach 1995-2007. W konkluzji zauważył, że nadzieje na to, iż nowe rozwiązanie przyczyni się do szerszego stosowania głosowania powszechnego okazały się przedwczesne. Dr Małgorzata Podolak z Wydziału Politologii UMCS podjęła problem perspektyw rozwoju instytucji referendum ogólnokrajowego w Polsce. Dr Agnieszka Zaręba z Uniwersytetu Rzeszowskiego poddała analizie referendum lokalne w sprawie odwołania prezydenta Olsztyna.

Wystąpienia poszczególnych referentów wywołały ożywioną dyskusję nie tylko podczas obrad, ale także w kuluarach. Uznano potrzebę kontynuowania debaty nad stanem i perspektywami demokracji bezpośredniej nie tylko w warunkach polskich, ale także w szerszym – światowym kontekście. Kolejna konferencja poświęcona zagadnieniom demokracji bezpośredniej we współczesnym świecie planowana jest na rok 2010. Na podkreślenie zasługuje także fakt, iż w ramach I Kongresu Politologii w Warszawie w dniach 22-24 września 2009 roku odbył się panel nt. Demokracja bezpośrednia – wymiar globalny i lokalny, któremu przewodniczyli prof. M. Marczewska-Rytko i prof. Andrzej Piasecki z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Uczestnikami panelu w Warszawie była część uczestników lubelskiej konferencji.

*dr hab. Maria Marczewska-Rytko, prof. nadzw.
Zakład Ruchów Politycznych*

Sprawozdanie z konferencji Nowe oblicza dyplomacji, Wydział Politologii UMCS, 22 października 2009

22 października 2009 r. Zakład Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie zorganizował konferencję „Nowe oblicza dyplomacji”. Gośćmi konferencji byli wybitni praktycy i teoretycy dyplomacji: prof. dr hab. Adam Daniel Rotfeld – były minister spraw zagranicznych, prof. dr hab. Longin Pastusiak – były marszałek Senatu, ambasadorowie: Sławomir Dąbrowa, Jerzy Maria Nowak, Wojciech Lamentowicz, prof. dr hab. Teresa Łoś-Nowak z Uniwersytetu Wrocławskiego, prof. dr hab. Leonard Łukaszuk z Uniwersytetu Warszawskiego, prof. Marek Pietraś z UMCS oraz grono naukowców z Akademii Obrony Narodowej, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego oraz UMCS.

Dyplomacja od stuleci pozostaje jednym z najważniejszych mechanizmów sterowania procesami międzynarodowymi. Na przestrzeni wieków instytucja dyplomacji ulegała przeobrażeniom: zmieniały się jej podmioty, formy, funkcje i metody. Przejście od przedwestfalskiego do westfalskiego systemu stosunków międzynarodowych skutkowało zasadniczymi zmianami w dyplomacji. Państwa stały się jedynymi aktorami działań dyplomatycznych i reprezentantami terytorialnie zorganizowanych interesów. Dlatego powszechnie instytucja dyplomacji kojarzona jest z działaniem państwa. Współcześnie w znaczący sposób zmieniły się parametry funkcjonowania środowiska międzynarodowego, które określa się jako śro-

dowisko późnowestfalskie. W trakcie konferencji uczestnicy próbowali znaleźć odpowiedź na pytania: w jaki sposób instytucja dyplomacji adaptuje się do zmian środowiska międzynarodowego? Czy powstają nowe formy dyplomatyczne? Czy pojawili się nowi aktorzy działań dyplomatycznych? W jaki sposób zmieniają się funkcje i metody dyplomacji? Czy pod wpływem procesów adaptacyjnych zmienia się istota i natura dyplomacji? A z drugiej strony podjąć próbę określenia tego, co stanowi esencję dyplomacji, a więc co pozostaje niezmiennie w warunkach zmiany jakościowej środowiska międzynarodowego. I wreszcie po trzecie, celem konferencji była również analiza procesów adaptacyjnych struktur organizacyjnych służby dyplomatycznej RP – jej funkcji, stosowanych przez nią metod i narzędzi.

Najbardziej istotne dla funkcjonowania dyplomacji zmiany systemowe środowiska przedstawił prof. Marek Pietraś. Do zmian tych, będących zmiennymi niezależnymi nowej dyplomacji, zaliczył przede wszystkim: procesy globalizacji i związane z nimi wzrost liczby i heterogeniczności uczestników stosunków międzynarodowych, odterytorialnienie zjawisk i procesów społecznych czy wzrost roli czynnika technologicznego. W konsekwencji dyplomacja była analizowana jako zmienna zależna, której wyróżnikiem jest odejście od państwowocentrycznego rozumienia dyplomaty, poszerzenie zakresu przedmiotowego spraw będących przedmiotem negocjacji, ewolucja form aktywności dyplomatycznej (wzrost znaczenia dyplomacji wielostronnej czy zwiększenie wpływu uwarunkowań wewnętrznych na działania dyplomatyczne).

W późnowestfalskim (ponowoczesnym) środowisku międzynarodowym, jak dowodziła prof. Teresa Łoś-Nowak, funkcjonuje dyplomacja ponowoczesna, która charakteryzuje się zagęszczeniem sceny dyplomatycznej, zmianą kodów zachowań – form przekazu czy sygnałów i postpolitycznością. Zasadnicze różnice pomiędzy dyplomacją klasyczną i ponowoczesną dotyczą: zmian w polu uczestników działań dyplomatycznych, zmian w formule dyplomatycznych zachowań, rodzajach racji i interesów, jakimi kierują się w swej aktywności międzynarodowej różni uczestnicy czy wreszcie zmiany relacji w układzie polityka zagraniczna państwa a służba dyplomatyczna. Dyplomacja ponowoczesna to proces horyzontalnych relacji międzynarodowych, uwzględniających zmiany i dopuszczający aktorów cywilizowanych.

Bardzo interesujące, odwołujące się do osobistych doświadczeń, były wystąpienia praktyków dyplomacji. Prof. Adam Daniel Rotfeld odwoływał się nie tylko do okresu pełnienia funkcji ministra spraw zagranicznych, ale wskazywał również na nietradycyjne formy dyplomacji, jakie realizował: specjalnego wysłannika OBWE do rozwiązania konfliktu w Nadniestrzu, współprzewodniczącego polsko-rosyjskiej grupy ds. trudnych, uczestnika grupy ds. nieproliferaacji i rozbrojenia, grupy ds. konfliktu w Gruzji, czy „Rady Mędrców” pod przewodnictwem M. Albright, która ma wypracować nową koncepcję strategiczną NATO. W opinii ministra, tradycyjne formy dyplomacji nadal zachowują swoją wartość, ale gdyby istniały nadal tylko one, doprowadziłyby to świat dyplomacji do marginalizacji.

Ambasador Sławomir Dąbrowa wystąpił w obronie tradycyjnej dyplomacji bilateralnej. Stwierdził, że ewolucja dyplomacji oznacza wzbogacenie dyplomacji tradycyjnej, a nie jej zmierzch. Będzie ona odgrywać w świecie dyplomacji zasadniczą rolę, tak długo jak państwa pozostaną głównymi podmiotami stosunków międzynarodowych. Przyznał jednak, że obecnie wobec wzrostu ilości organizacji, forów i instytucji międzynarodowych „palma pierwszeństwa” przeszła do dyplomacji multilateralnej.

Tej ostatniej poświęcone było wystąpienie ambasadora Jerzego M. Nowaka. Jego zdaniem w świecie nieprzewidywalnym i niepewnym wzrosło znaczenie dyplomacji wielostronnej, rozumianej jako realizacja celów i zadań polityki zagranicznej, zwłaszcza

w odniesieniu do utrzymania pokoju, bezpieczeństwa i stabilizacji oraz podejmowania wyzwań cywilizacyjnych, wynikających ze zmian środowiska międzynarodowego. Dyplomacja wielostronna musi zmierzyć się ze światowym kryzysem pojęcia „suwerenności”, nie tylko w płaszczyźnie procesów integracyjnych, ale także wymykania się różnych podmiotów spod władzy państwa. Powstają nowe funkcje dyplomatyczne i nowe poziomy dyplomacji (poziom polilateralny – na którym uczestniczą wszystkie podmioty stosunków międzynarodowych). Ambasador poddał również ocenie przygotowanie dyplomacji RP do podejmowania wyzwań globalnych. Wskazał na zmiany strukturalne i funkcjonalne, które są realizowane, ale również określił szereg zadań, które wciąż stoją przed dyplomacją Polski, aby mogła się skutecznie dostosować do nowych wyzwań globalnych.

Ambasador Wojciech Lamentowicz odniósł się do obecnie niezwykle popularnej formy dyplomacji bezpośredniej – spotkań „na szczycie”, analizując przyczyny jej rozwoju, zakres przedmiotowy i skutki. Głównymi przyczynami rozwoju dyplomacji bezpośredniej są procesy internacjonalizacji i globalizacji, przyspieszenie tempa zmienności w systemie międzynarodowym, narastający efekt złożoności problemów międzynarodowych, efekt kaskadowy czy ryzyko efektu „tsunami” w myśleniu strategicznym (jako skutek zbyt krótkiego horyzontu czasowego strategii). Stwierdził, iż „szczyty” w pasmach i rytmach regularnych są pragmatyczną odpowiedzią na nieliniowość zmian środowiska międzynarodowego.

Prof. Longin Pastusiak swoje wystąpienie poświęcił historycznym źródłom dyplomacji amerykańskiej. Jak zauważył, nie jest łatwo wyliczyć główne cechy dyplomacji Stanów Zjednoczonych w XVIII i XIX w. Trudność bierze się stąd, że nie wszystkie zasady były konsekwentnie przestrzegane, cechy te pojawiały się i znikwały w różnych okresach historii Stanów Zjednoczonych. Niemniej Profesor wyróżnił sześć cech, które przetrwały najdłużej: 1) doktryna izolacjonizmu, 2) doktryna Monroego, 3) doktryna nieinterwencji, 4) wolność mórz, 5) polityka otwartych drzwi i 6) pokojowe rozwiązywanie sporów. Odniósł się również do historiografii dyplomacji amerykańskiej. Jakkolwiek Historia Dyplomatyczna Stanów Zjednoczonych jest dziedziną popularną w USA, to publikacje amerykańskie z tego zakresu nie wyróżniają się niczym szczególnym. W większości dotyczą one faktograficznej strony z mniejszą lub większą skłonnością przywiązywania wagi do jednego lub kilku czynników. Słabością amerykańskiej historiografii dyplomacji jest izolowanie działalności rządu USA na arenie międzynarodowej od sytuacji wewnętrznej w kraju i czynników wewnętrznych kształtujących decyzje w odniesieniu do polityki zagranicznej. Często można odnieść wrażenie, iż istniała tylko tzw. czysta dyplomacja.

W dalszej części konferencji analizowano ewolucję przedmiotową i podmiotową dyplomacji. Współcześnie znacznie rozszerzył się przedmiotowy katalog problemów międzynarodowych, którymi zajmuje się dyplomacja. Stosunkowo dużo uwagi prelegenci poświęcili dyplomacji wojskowej.

Prof. L. Łukaszuk stwierdził, iż współczesna dyplomacja wojskowa przechodzi istotną ewolucję przystosowawczą do nowych uwarunkowań jej szerszego obszaru działalności zawodowej. W warunkach konfliktów zbrojnych, jakie wystąpiły w ostatnich latach w Iraku, Afganistanie, Bośni czy Kosowie zaistniała potrzeba stosowania przez dyplomatów wojskowych metod i narzędzi oddziaływania mających charakter militarno-cywilny. Wojskowi, uczestniczący w takich operacjach, przeważnie nie posiadają odpowiedniego przygotowania dyplomatycznego. Potrzebne są więc nowe formy szkolenia dla dyplomatów wojskowych, które pozwolą im lepiej współpracować z instytucjami cywilnymi w celu rozwiązywania

takich konfliktów. Zwrócił również uwagę na przewartościowania roli attache wojskowych, których formy i metody działania są niekiedy zbliżone do działań dyplomatów cywilnych. Dr J. Gryz potwierdził, iż dyplomacja wojskowa przechodzi ewolucję podmiotową i przedmiotową. Zakres podmiotowy dyplomacji wojskowej ulega poszerzeniu. Funkcje dyplomatyczne wykonują oficerowie, którzy nie mają statusu dyplomatycznego. Podobnie rozszerza się jej zakres przedmiotowy. Dyplomaci wojskowi reprezentują swoje państwo, ale również organizację, w której działają. Referent wskazał nowe obszary aktywności dyplomatycznej wojskowych oraz nowe funkcje tej dyplomacji, chociażby takie, jak monitorowanie sytuacji kryzysowych i konfliktów czy promowanie przemysłu obronnego własnego państwa. Znaczenie tej ostatniej funkcji w działaniu dyplomacji amerykańskiej podkreślił dr K. Pawłowski. Postawił dosyć kontrowersyjną tezę, iż nasz sojusz ze Stanami Zjednoczonymi wpadł w pułapkę szczególnej pozycji korporacji amerykańskich w dyplomacji wojskowej USA.

Kolejnym niezwykle istotnym obszarem działań dyplomatycznych, dyskutowanym podczas konferencji, była dyplomacja ekonomiczna. Prof. L. Zyblikiewicz stwierdził, iż o funkcjonowaniu gospodarki światowej będą decydować państwa (głównie te skupione w grupie G-20), a nie prawa rynku czy korporacje międzynarodowe, a najistotniejsze decyzje wewnątrz państwa w zakresie dyplomacji ekonomicznej będą należały do innych ministerstw niż MSZ. Dr H. Dumala wskazała na trudności we współpracy oraz w poszukiwaniu rozwiązań instytucjonalnych w zakresie dyplomacji ekonomicznej pomiędzy Ministerstwem Spraw Zagranicznych a Ministerstwem Gospodarki w Polsce. Stwierdziła, że w 2006 r. nastąpiło co prawda rozdzielenie instrumentarium zagranicznej polityki ekonomicznej na dyplomację ekonomiczną, realizującą makroekonomiczne interesy państwa i gospodarki oraz handlową, działającą na rzecz przedsiębiorstw. Porozumienie nie wyczerpuje jednak pierwotnych założeń reformy dyplomacji. Zagrozeniami dla jej skutecznej realizacji są zwłaszcza czynniki: strukturalne (brak agencji promocji, nie zawsze czytelny podział zadań między MSZ i MG), finansowe (relatywnie niskie nakłady na cele promocyjne) oraz personalne (ograniczone zasoby odpowiednio wykształconej kadry).

O ile ekonomia czy wojskowość są już od wieków zakorzenione w praktyce dyplomatycznej, to prawa człowieka czy ochrona klimatu są stosunkowo nowymi płaszczyznami działań dyplomatycznych. „Dyplomacja klimatyczna” jest procesem *in statu nascendi*, a swoistym „kamieniem milowym” w procesie jej kształtowania były negocjacje Protokołu z Kioto. Mgr H. Gnaś poddał analizie proces negocjacji Protokołu, wskazując na jego głównych aktorów (grupy państw o podobnych interesach), stosowane procedury dyplomatyczne i negocjacyjne. Zwrócił również uwagę, iż aparatem organizacyjnym realizującym cele państw w przypadku „dyplomacji klimatycznej” są nie ministerstwa spraw zagranicznych, ale ministerstwa ochrony środowiska lub ich odpowiedniki w poszczególnych państwach.

Kolejnym przedmiotem działań dyplomatycznych są prawa człowieka. Dr J. Rybczyńska analizowała rolę organizacji pozarządowych w tym obszarze. Zwróciła uwagę na ewolucję ich zainteresowań kwestiami praw człowieka, stwierdzając, iż w latach 90. proces ten uległ znacznemu przyspieszeniu. Angażują się one w proces prawotwórczy na poziomie międzynarodowym poprzez: inicjowanie działań politycznych (kształtowanie debaty, wpływanie na stanowisko państw), dostarczanie informacji i ekspertów, udział w konferencjach międzynarodowych, monitorowanie praw człowieka, czy tworzenie sieci poziomych powiązań współpracy. Wskazała również na trudności w zakresie współpracy dyplomatycznej pomiędzy państwami a organizacjami pozarządowymi, przejawiające się w problemie zachowania

poufności, w sytuacji gdy zasadą działania NGOs jest transparentność, czy problemach związanych z zawieraniem kompromisów, które często są dla organizacji pozarządowych nie do przyjęcia.

Rolę i funkcję transnarodowych organizacji pozarządowych jako nowych podmiotów działań dyplomatycznych w różnych obszarach stosunków międzynarodowych analizowała również mgr E. Panas. Organizacje pozarządowe wypełniają przestrzeń pozostawioną przez państwa, w tych dziedzinach, w których ich możliwości decyzyjne i działania są nieefektywne. Idea „nowej dyplomacji” wynika z przekonania, że następuje zmiana dotychczasowej tradycyjnej, międzypaństwowej natury dyplomacji. Fenomen tego zjawiska polega na przenikaniu aktywności podmiotów innych niż państwa do międzynarodowych procesów negocjacyjnych. Specyfiką „nowej dyplomacji” jest jej hybrydowy charakter. Łącząc bowiem elementy tradycyjnej dyplomacji z nowymi trendami lansowanymi przez podmioty pozarządowe, tworzy wyjątkowy mechanizm, stając się „nową jakością” w stosunkach międzynarodowych.

W trakcie konferencji zaakcentowano również rolę dyplomacji publicznej. Obejmuje ona aspekty stosunków międzynarodowych wykraczające poza tradycyjną dyplomację, takie jak kształtowanie opinii publicznej w innych państwach, wzajemne oddziaływanie grup społecznych i ich interesów, relacjonowanie wydarzeń zagranicznych i ich wpływu na politykę. Jest również skierowana do szerszego grona odbiorców niż dyplomacja klasyczna. Jej podmiotami są rządy państw, parlamenty i partie polityczne oraz aktorzy niepaństwowi: organizacje pozarządowe czy korporacje transnarodowe (w tym koncerty medialne). Dylematy terminologiczne związane z pojęciem dyplomacji publicznej omawiała mgr M. Kornacja. W swoim wystąpieniu wskazywała na konieczność odróżnienia od dyplomacji publicznej takich pojęć, jak „propaganda”, „dyplomacja medialna”, „dyplomacja kulturalna” „międzynarodowe public relations” czy „branding”. Definitywna niejednoznaczność tych terminów jest w dużej mierze warunkowana kulturowo i politycznie. W stosunku do większości wymienionych pojęć termin dyplomacja publiczna obejmuje znacznie szersze spektrum działań i podmiotów. Wyróżnia ją wzrost znaczenia pozarządowych uczestników komunikowania międzynarodowego, którzy występują zarówno w roli wykonawców kampanii rządowych, jak i samodzielnych nadawców. Coraz częściej działania rządu mają wobec nich charakter koordynujący, a nie kierujący. Ponadto, dyplomacja publiczna, w przeciwieństwie do propagandy nie narzuca jednostronnie interpretacji politycznej. Stanowi natomiast alternatywne źródło informacji. Efektywna dyplomacja publiczna to oddziaływanie dwustronne.

Częścią dyplomacji publicznej jest dyplomacja kulturalna. Jest to promocja kraju poprzez szeroko rozumianą kulturę, wymianę idei w sferze kultury, sztuki, wartości i tradycji. Jej celem jest promowanie wzajemnego zrozumienia między narodami. O działaniach polskiej dyplomacji w sferze promowania państwa za granicą, na przykładzie Instytutów Polskich, mówiła dr A. Umińska-Woroniecka. Obecnie na świecie funkcjonuje 21 Instytutów Polskich, z czego 19 w Europie, a dwa poza kontynentem – w Nowym Jorku i Tel-Awivie. Zwraca uwagę nieobecność polskich placówek na innych kontynentach, przede wszystkim w Azji oraz Ameryce Południowej. Referentka podała analizie polską siatkę dyplomacji kulturalnej (aspekty prawne, instytucjonalne i funkcjonalne). Uznała, iż przyjęty przez resort spraw zagranicznych kierunek działań w tym zakresie jest właściwy. Instytuty Polskie zmieniają krąg odbiorców, docierając nie tylko do Polonii, ale również do szerszej grupy obywateli państwa przyjmującego. Niemniej – szczególnie w państwach poradzieckich – konieczne jest